

Advies: stimuleer democratische betrokkenheid:

laat leerlingen ervaring opdoen met inspraak en besluitvorming

Leerling:

'Mevrouw, wat gaan we doen vandaag?'

Leraar:

'Er staan twee dingen op de planning. Jullie mogen stemmen: beginnen we met de uitleg, of gaan jullie eerst aan de slag met de opdrachten?'

Hoe past dit bij burgerschapsonderwijs?

Door te oefenen met inspraak en besluitvorming leren leerlingen democratisch te handelen. Ze ervaren dat hun stem ertoe doet: Dit sluit aan bij kerndoel 20a (vo en vso) waarin leerlingen leren verkennen en reflecteren hoe ze democratisch kunnen handelen.

Burgerschapsonderwijs gaat dus niet alleen over kennis van democratie, maar ook over het oefenen ervan: samen beslissingen nemen, overleggen en rekening houden met elkaar. Zo ervaren leerlingen dat hun stem ertoe doet.

Wil je een overzicht van alle kerndoelen burgerschap? Klik dan hier: [kerndoelen burgerschap](#).

In de praktijk

Soms voelt inspraak en besluitvorming te groot om echt handen en voeten te geven. In de hectiek van de schooldag draait het vaak om wat nú moet gebeuren, waardoor er geregeld weinig tijd is om leerlingen te laten meedenken of mee beslissen.

Daarnaast kan de dynamiek in een klas uitdagend zijn. Mondige leerlingen laten zich snel horen, terwijl de stillere leerlingen buiten spel kunnen blijven. Het gevolg is dat de inspraak ongelijk verdeeld raakt en niet iedereen zich gehoord voelt.

Wat weten we uit onderzoek?

- Onderzoek laat zien dat scholen een belangrijke oefenplaats zijn waar leerlingen leren wat het betekent om invloed te hebben en samen besluiten te nemen. Wanneer dat goed lukt, ervaren leerlingen dat hun stem ertoe doet ^{1, 2}.
- Leerlingen op vmbo-scholen krijgen minder vaak kansen om te oefenen met burgerschapsactiviteiten dan hun leeftijdsgenoten op havo en vwo ³.
- Effectief burgerschapsonderwijs blijkt actief en ervaringsgericht: leerlingen leren het meest als ze kunnen oefenen met inspraak, argumenteren en omgaan met verschillen binnen een open en veilig klimaat ³. Oefenen met echte besluitvorming versterkt hun gevoel van invloed en vertrouwen ¹.

Aan de slag

1. Bedenk met je collega's waar inspraak en besluitvorming van leerlingen mogelijk is. Kijk bijvoorbeeld naar activiteiten die de komende periode op de agenda staan en hoe de stem van de leerling hierin een rol kan spelen. Staat er een schoolfeest gepland? Laat leerlingen inspraak hebben over het thema.
2. Sluit aan bij de leefwereld van leerlingen. Gebruik herkenbare situaties op school, zoals keuzes over kantineaanbod, schoolregels, inrichting van de aula of klaslokaal.

Aandachtpunten bij het begeleiden van inspraak en besluitvorming

- Wees helder over wat vastligt en waar leerlingen echt invloed op hebben.
- Geef eerst een korte instructie en laat leerlingen dan daadwerkelijk oefenen. Bespreek bijvoorbeeld hoe stemmen, overleggen of onderhandelen werkt en laat leerlingen dit direct toepassen.
- Organiseer inspraak eerlijk. Gebruik werkvormen waarin iedereen kan meedoen, zoals stembriefjes, beurtrollen en oefen met het voeren van een dialoog.
- Werk bewust aan een veilig en positief klimaat. Bedenk hoe je ruimte maakt voor verschillende meningen en hoe je leerlingen positief kunt aanspreken als ze het niet eens zijn met elkaar.
- Maak zichtbaar voor leerlingen en collega's hoe je met inspraakactiviteiten elke keer werkt aan democratische betrokkenheid. Hiermee maak je je activiteiten doelgericht.

Wil je meer weten over burgerschap?

- De [website kennisrotonde van NRO](#) geeft op basis van wetenschappelijke inzichten antwoord op de vraag of vmbo-scholen hun burgerschapsonderwijs anders invullen dan havo/vwo-scholen.
- Het artikel op [Didactiefonline](#) beschrijft hoe Lisa Hu laat zien dat leerlingen die zich minder thuis voelen in de klas minder vaak meedoen aan besluitvorming en daardoor waardevolle leerkansen missen.
- De Tjipcast [Hoe ziet burgerschap eruit in de dagelijkse schoolpraktijk?](#) is een van de vijf afleveringen over burgerschap in het onderwijs.
- Het artikel "[Democratie moet je beleven](#)" benadrukt het belang van ervaringsgericht burgerschapsonderwijs: leerlingen moeten niet alleen kennis over democratie opdoen, maar ook actief oefenen met democratisch handelen.
- [Stichting de Kleine Ambassade](#) helpt scholen in vijf stappen naar succesvolle leerlingparticipatie. Hun uitgangspunt? Samen maken we van de maatschappij een plek van ons allemaal.
- Een laagdrempelige manier om leerlingparticipatie vorm te geven in je klas is [de klassenvergadering](#). Het Nederlands Jeugdinstituut geeft concrete tips.
- Het [Leerlingenraad Handboek](#) van het LAKS geeft leerlingen tips over het opzetten van een leerlingenraad, plannen maken, vergaderen en onderhandelen met de schoolleiding.

Bronvermelding:

- ¹Teegelbeckers, J. Y., Nieuwelink, H., Oostdam, R. J., Faculty of Education, Amsterdam University of Applied Sciences, & Faculty of Social and Behavioural Sciences, University of Amsterdam. (2023). School-based teaching for democracy: A systematic review of teaching methods in quantitative intervention studies. In *Educational Research Review* (Vol. 39, p. 100511) [Review]. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100511>
- ²Campbell, D. E. (2019). What Social Scientists Have Learned About Civic Education: A Review of the Literature. In *Peabody Journal Of Education*. <https://doi.org/10.1080/0161956X.2019.1553601>
- ³Daas, R., ten Dam, G., Dijkstra, A.B., Karkdijk, E.M., Naayer, H.M., Nieuwelink, H., & van der Veen, I. (2023). *Burgerschap in Beeld. Burgerschapscompetenties en burgerschapsonderwijs in vergelijkend perspectief*. Amsterdam University Press. Daas, R., Ten Dam, G., Dijkstra, A. B., Karkdijk, E., Naayer, H., Nieuwelink, H., & Van Der Veen, I. (2023). *Burgerschap in beeld*.